

KO‘P OVOZLI KUYLASH ORQALI MUSIQA TARBIYASIDA MUAMMOLARNI BARTARAF ETISH

*Nurdinov Qamardin Patidinovich
ADU, musiqiy ta’lim kafedrası o‘qituvchisi*

Annotatsiya: Maqola bugungi kunda e’tibordan chetdan qolayotgan o‘quvchi yoshlarning ko‘p ovozda kuylashga o‘rgatish muammolari masalalariga bag‘ishlangan.

Kalit so‘zlar: estetik tarbiya, san’at, xor ijrochiligi, emotsional.

Аннотация: Статья посвящена о роли хорового пения во всестороннем воспитании учащихся в хоровых кружках и общеобразовательных школах.

Ключевые слова: эстетическое воспитание, искусство, хоровое исполнение, эмоциональность.

Annotation: The article is devoted to the issues of teaching multi voice singing in chorus teams of elementary schools as the basic for many sided harmonious development of pupils.

Key words: aesthetic education, chorus singing, emotional.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning xalqaro baxshichilik san’ati festivali ochilishiga bag‘ishlangan tantanali marosimdagi nutqida “Insoniyat yaratgan bebaho madaniyat durdonalari eng avvalo har qaysi millatning folklor san’atida mujassam topgani hammamizga yaxshi ma’lum. Turli xalqlarning milliy o‘zligini, ularning tili va hayot tarzini, an’ana va urf-odatlarini ifoda etadigan baxshichilik san’ati umumbashariy madaniyatning uzviy qismi sifatida barchamiz uchun qadrlidir”, deya e’tirof etib o‘tdilar.

Mustaqillik yillarida mamlakatimizda ta’lim-tarbiya tizimini rivojlantirishda musiqiy madaniyatni shakllantirishga alohida e’tibor qaratildi, ta’limning barcha bosqichlarida musiqiy ta’limni sifatli tashkil etishga qaratilgan 20 dan ziyod me’yoriy-huquqiy hujjatlar qabul qilindi. Bularning barchasi mamlakatimizda maktabdan tashqari, maktabgacha, umumta’lim, o‘rta maxsus, kasb-hunar va oliy ta’lim tizimlarida uzluksiz musiqa ta’limini tashkil etishga zamin yaratdi.

Musiqa – bu to‘g‘ridan-to‘g‘ri va kuchli hissiy ta’sir ko‘rsatish san’atidir. U ijodiy xususiyatga ega bo‘lib, o‘z ichiga kompozitorlik, ijrochilik, tinglovchilik, ijodiy faoliyatlarini qamrab oladi va maktabgacha yoshdaagi bolalarning hech bir narsa bilan taqqoslab bo‘lmaydigan imkoniyatlarni taqdim etadi.

Musiqiy rivojlanish shaxsning umumiy rivojlanishiga o‘rnini hech nima bilan bosa olmaydigan ta’sir ko‘rsatadi: emotsional (hissiy) soha shakllanadi, tafakkur takomillashadi, bola san’at va hayot go‘zalligiga nisbatan sezgir bo‘ladi. Musiqa bilan muntazam shug‘ullanadigan insonlarda ijodiy tasavvurlar, oldindan his qilish, keng tafakkurga egalik singari ijodkorlik belgilari boshqalarga nisbatan rivojlangan bo‘ladi.

Musiqiy tarbiya, musiqiy faoliyat estetik tarbiyaning asosiy tarkibiy qismlaridan biri sifatida barkamol avlodni tarbiyalashda etakchi o‘rin tutadigan yo‘nalishlardan biri sanaladi. Uning bola tarbiyasidagi roli, birinchidan. Musiqa mohiyatiga ko‘ra, bevosita mazmuniga ko‘ra emotsional. B. M. Teplov ta’kidlaganidek, shu kabi ajoyib xususiyatlariga ko‘ra musiqa emotsional bilishga aylanadi va insonning, ayniqsa bolalikda,

emotsional sohasi rivoji uchun hech nima bilan tenglashtirib bo‘lmaydigan imkoniyatlar yaratadi.

Maktabgacha ta’lim muassasalari, umumta’lim maktablaridagi musiqiy ta’limning sifati, bolalar qo‘shiqchiligining bugungi ahvoriga e’tiborni qaratadigan bo‘lsak, umumta’lim maktablaridagi musiqa madaniyati fanining 1-7-sinflarga mo‘ljallangan taqvimiy-mavzu rejalariga ko‘ra musiqa madaniyat darslarida musiqa tinglash, jamoa bo‘lib kuylash, musiqa savodi bo‘yicha mashg‘ulotlar sifati etarli emas. Bunga sabab ko‘plab ta’lim muassasalarida musiqa madaniyati darslarini boshqa mutaxassis-o‘qituvchilar tomonidan o‘tilayotgani, ularning aksariyati hatto birorta cholg‘u sozida chalish malakasiga ega emasligi, darslar she’r yodlash yoki ta’lim mazmuniga muvofiq kelmaydigan qo‘shiqlarni eshitishdan iborat bo‘lib qolmoqda. Bunday muhitda “tarbiyalangan” yosh avlod vakillarida musiqa madaniyati haqida qanday tushuncha bo‘lishi mumkin? Aksariyat umumta’lim maktablarida fortepiano sozi bo‘lsa-da, u juda yaroqsiz va nochor ahvolda. Chunki dars davomida undan foydalanishning iloji yo‘q. Ayrim ta’lim muassasalarida milliy cholg‘u asboblari etarli emas.

Tadqiqotlar shuni ko‘rsatmoqdaki, jamoaviy ijro, ya’ni xor bo‘lib qo‘shiq kuylovchilar orasida jinoiy va ma’muriy javobgarlikka tortilish ko‘rsatkichi ikki barobar kam qayd etilishini, o‘rganishlar agarda xor jamoalariga yoki turli ijodiy to‘garaklarga aholining atigi 5 foizi qamrab olinganda ham mamlakatning umumiy madaniy darajasi keskin oshishishi mumkinligini ko‘rsatmoqda. Xorda kuylash vositasida yoshlarning chekish, spirtli ichimliklar, giyohvand moddalar iste’mol qilish, ijtimoiy zo‘riqish darajasini pasaytirish imkoniyati mavjud. Shu bois san’atning bu turi bugungi kunda qator davlatlar, jumladan AQSH, Germaniya, Avstriya, Rossiya, Italiya, Ispaniya, Shvetsiya, Chexiya, Vengriya, Janubiy Koreya, Xitoy, Indoneziya, Malayziya va Vyetnamda keng rivojlanmoqda.

Bugungi kunga kelib, musiqa san’atining mazkur turiga bo‘lgan qiziqish kamaygan. Buning sababi, yuqorida ta’kidlanganidek, umumta’lim maktablarida soha mutahassislarining etishmasligi, borlari ham o‘z ishlariga sovuqqonlik bilan qarashlari oqibatida o‘quvchi yoshlarda jamoaviy ko‘p ovozlik kuylash haqidagi tasavvurning mavjud emasligidir. Ushbu masalani ijobiy hal etish uchun avvalo, oliy ta’lim dargohlarining musiqa ta’limi yo‘nalishlarida xor va xorshunoslik, xor dirijyorligi fanlarini chuqurroq o‘rgatishni yo‘lga qo‘yish, umumta’lim maktablari o‘quvchilari o‘rtasida xor ijrochiligi tanlovlarni o‘tkazish, “Barkamol avlod” bolalar ijodiy markazlarida xor to‘garagi faoliyatlarini kuchaytirish zarur. Buning uchun joylardagi ta’lim muassasalaridagi fortepiano, milliy cholg‘u sozlarini yangilash, borlarini ta’mirlab, foydalanishga yaroqli holga keltirish talab qilinadi. Xorda kuylash orqali o‘quvchi yoshlarda jamoa bilan ishlash, ko‘pchilikni xurmat qilish, o‘zbek va jahon kompozitorlari asarlarini o‘rganish orqali musiqiy dunyoqarashini rivojlantirish va kengaytirish kabi vazifalar hal etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Sh. Mirziyoyev O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24 yilligiga bag‘ishlangan tantanali yig‘ilishdagi ma’ruzasi, “Xalq so‘zi” gazetasi 2015-yil, 253-soni;
2. Muminova L. R. Bolajon tayanch dasturida bolalar nutqini o‘stirish vositalari va bunda folklor asarlarining o‘rni. –Sifatli maktabgacha ta’limni joriy etishda yangicha yondashuv// Toshkent, 2014,-b.73;
3. Rejemetova N. I. Musiqa mashg‘ulotlarida kreativ qobiliyatlarni rivojlantirish.// Ta’lim, fan va innovatsiya. Ma’naviy-ma’rifiy, ilmiy-uslubiy jurnal// Toshkent. 2017/3-son,-b.15;